

Svenska Skolläkarföreningen grundad 1921

2024-11-21

Till Socialstyrelsen (Nationella
vårdkompetensrådet)

S2023/00256

Remiss – Förslag till nationell plan för hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning

Svenska skolläkarföreningen, SSLF, har fått rubricerat förslag på remiss och vill framföra följande synpunkter.

Sammanfattande kommentarer

Svenska Skolläkarföreningen företräder läkare verksamma som skolläkare och är specialitetsförening för specialister i skolhälsovård. Föreningen som nyligen fyllt 104 år ingår bland annat i Svenska Läkaresällskapet, läkarkårens oberoende och vetenskapliga organisation samt är en specialistförening inom Sveriges Läkarförbund.

SSLF ser det positivt att Socialstyrelsen och Nationella vårdkompetensrådet fått uppdraget av regeringen att ta fram förslag till en nationell plan för hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning. Dessvärre omfattar förslaget endast kommunal och regional hälso- och sjukvård och bortser helt från den hälso- och sjukvård som bedrivs inom elevhälsans medicinska insats, EMI, och dess omfattande, långvariga och strukturella svårigheter med kompetensförsörjning. Den hälso- och sjukvård som bedrivs inom de 21 regionerna och 256 kommunerna har sedan länge en väl etablerad hälso- och sjukvårdsstruktur där kompetensförsörjning av läkare är tydlig reglerad i hälso- och sjukvårdslagen och med en nationell stödorganisation genom SKR. Den hälso- och sjukvård som bedrivs inom grund- och gymnasieskola via EMI har drygt 1000 huvudmän, varav de kommunal är cirka 290 och fristående cirka 750. Ansvar för kompetensförsörjning av specialister skiljer sig inte från regionernas ansvar men kunskapen och förmågan hos landets skolhuvudmän att säkerställa detta brister och det saknas en nationell samordnande stödorganisation.

De senaste åren har regeringsutredningar, rapporter och tillsynsändan från Socialstyrelsen, IVO, Skolverket och Skolinspektionen uppmärksammat de brister och framtida utmaningar som idag finns inom elevhälsa/EMI. "SOU 2021:34 Börja med barnen! En sammanhållen god och nära vård för barn" och "SOU 2021:11 Bättre möjligheter för elever att nå kunskapskraven" lyfter båda behovet av ökad kompetens. Mot bakgrund av detta har Socialstyrelsen ett pågående regeringsuppdrag att ta fram ett nationellt hälsoprogram för barn- och unga. Hälsoprogrammet riktar sig främst till barn- och ungdomshälsovårdens

verksamheter, dvs. mödrahälsovård, barnhälsovård, elevhälsans medicinska insatser och ungdomsmottagningarna samt tandvården. Hälsöfrämjande insatser tidigt i livet ska lägga grunden för en god hälsa och utveckling hos alla barn och unga. Syftet är en långsiktig investering i hållbar fysisk, psykisk och social hälsa för den enskilde. Till detta pågår regeringsutredningen Dir. 2024:30 "En förbättrad elevhälsa" som bland annat ska föreslå hur elevhälsans medicinska insatser kan stärkas.

SSLF har under våren 2024 haft möjlighet till dialog med vårdkompetensrådet och delat statistik, underlag, problembeskrivning och möjliga lösningar på svårigheterna med kompetensförsörjning av specialister i skolhälsovård. SSLF saknar ett förslag om att staten ska ges det övergripande ansvaret för dimensioneringen och samordningen av samtliga delar i läkares specialiseringstjänstgöring. Skolornas huvudmän har bevisligen misslyckats med sitt i Hälsa- och sjukvårdslagen (HSL) lagstadgade uppdrag att tillhandahålla tillräckligt många utbildningstjänster för att säkra kompetensförsörjningen av specialistläkare i skolhälsovård.

Med detta som bakgrund anser Svenska skolläkarföreningen att det är anmärkningsvärt att förslaget till nationell plan för hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning helt bortser från den hälso- och sjukvård som bedrivs av landets grund- och gymnasieskolor.

Övergripande kommentarer Del 1 och 2

Rådet konstaterar att det är svårt att göra prognoser över tillgång och efterfrågan på de olika kompetenser som behöver finnas i en välfungerande hälso- och sjukvård. SSLF delar inte helt den bilden när det gäller specialister i skolhälsovård. SSLF har till rådet delat bland annat Socialstyrelsens statistik som visar att det 2020 fanns 85 specialister i skolhälsovård under 65 års ålder samt tillgänglig statistik om pågående specialistutbildningar, ST, från SSLFs studierektornätverk. Antalet ST-läkare kompenserar knappt för framtida pensionsavgångar. Svensk grund- och gymnasieskola omfattar drygt 1,6 miljoner elever. Dagens tillgång till specialister i skolhälsovård motsvarar knappt 19 000 elever per specialist. Detta skall jämföras med SSLFs nuvarande mål om 4000 elever per skolläkare. Det kommande nationella hälsoprogrammet för barn- och unga kommer sannolikt leda till att behovet närmar sig Finlands rekommendation om 2000 elever per skolläkare. Det prognosticerade behovet är därmed mellan 400 och 800 specialister i skolhälsovård.

SSLF vill därför understryka vikten av att staten tar ett övergripande ansvar för dimensioneringen och samordningen av samtliga delar i utbildningen av specialister i skolhälsovård.

Kommentarer per förslag kursiverat

5.2. Hälso- och sjukvårdens organisation, verksamhet och ledning

5.2.1 Stärkt medicinsk kompetens inom kommunal hälso- och sjukvård

Förslag till insats: Kommuner bör säkerställa att medicinsk kompetens finns på alla ledningsnivåer inom den kommunala hälso- och sjukvården samt att mandat, innehåll och syfte tydliggörs inom och mellan respektive nivå.

Förslag till uppföljning: Framgår av kommuners beslutade styrdokument.

Det är oklart vad som menas med medicinsk kompetens och med alla ledningsnivåer i förslaget. SSLF vill se medicinskt ledningsansvariga läkare för elevhälsans medicinsk insats och anser att begreppet medicinsk kompetens behöver förtydligas.

5.2.4 Stärk ledarskapet i hälso- och sjukvården genom ett nationellt ledarskapsprogram

Förslag till insats: Regeringen bör ge lämplig myndighet i uppdrag att ta fram ett nationellt ledarskapsprogram för chefer inom hälso- och sjukvård och tandvård.

Förslag till uppföljning: Beslut av regering/riksdag.

SSLF ser ett stort behov av ledarskapsprogram för de verksamhetschefer som ansvarar för elevhälsans medicinska insats. Idag saknar majoriteten av landets verksamhetschefer grundläggande kunskap och erfarenhet av att leda hälso- och sjukvård. Finansiering av ett sådant program är också central då landets huvudmän för grund- och gymnasieskola har stora skillnader i ekonomi och organisatoriska förutsättningar.

5.2.5 Skärpta krav på vårdgivarens ledningssystem för att tydliggöra behov av resurser och bemanning som leder till förbättrad kompetensförsörjning

Förslag till insats: Kravet på ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete ska kompletteras med krav på att ledningssystemet ska vara certifierat av ett ackrediterat certifieringsorgan. En certifierad vårdgivare är en statlig myndighet, region, kommun, annan juridisk person eller enskild näringsidkare som bedriver hälso- och sjukvårdsverksamhet som har ett kvalitetsledningssystem som anpassas till verksamhetens inriktning och omfattning samt identifierar, beskriver och fastställer de processer i verksamheten som behövs för att säkra verksamhetens kvalitet och som framgår av föreskrifter som har meddelats med stöd av hälso- och sjukvårdsförordningen. Vårdgivaren bör kunna styrka detta med ett certifikat. Frågor om certifiering av vårdgivare bör prövas av organ som har ackrediterats för detta ändamål. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bör få meddela föreskrifter om vad som krävs av certifierade vårdgivare i fråga om kunskap, erfarenhet och certifiering.

Förslag till uppföljning: Beslut av regering/riksdag.

Den medicinska kompetensen (läkare) behöver finnas i ledning och styrning av elevhälsans medicinska insats i betydligt högre utsträckning än idag. SSLF vill se fler läkare som verksamhetschefer och som medicinskt ledningsansvariga. I övrigt anser SSLF att förslaget kan vara svårt att genomföra då det sannolikt saknas ackrediterade certifieringsorgan med både kunskap om erfarenhet av EMI samt att delar av EMI även är reglerat i skollagen. För att kunna göra ytterligare ställningstaganden behöver förslaget därför tydliggöras.

5.3 Personal inom hälso- och sjukvården

5.3.4 Vårdens medarbetare bör i ökad grad ges möjlighet att delta i fortbildning

Förslag till insats: Regeringen bör se över möjligheterna till nationell samordning av systematisk och fortlöpande fortbildning för vårdens professioner.

Förslag till uppföljning: Beslut av regering/riksdag.

SSLF tillstyrker detta förslag. SSLF vill ha en reglerad fortbildning för skolläkare och specialistläkare.

5.3.5 Tid och resurser behöver säkerställas för att möjliggöra fortbildning för personalen

Förslag till insats: Regioner och kommuner bör skapa förutsättningar för verksamhetschefen att säkerställa tid och resurser för systematisk och kontinuerlig fortbildning och kompetensutveckling för professionerna inom hälso- och sjukvården.

Förslag till uppföljning: Framgår av regioners och kommuners beslutade styrdokument.

SSLF anser att detta inte bara ska gälla regioners och kommuners verksamhet utan all hälso-och sjukvård. Detta kan inte vara ett bör-krav, utan ett ska-krav för att vårdgivare ska kunna säkerställa en patientsäker vård.

5.3.6 Samverkan för att tydliggöra karriärvägar och kompetensstegar som tillvaratar erfarenhet och kompetens

Förslag till insats: Regioner, kommuner, universitet och högskolor bör öka möjligheterna till kompetensutveckling och karriärvägar för respektive profession.

Förslag till uppföljning: Framgår av regioners, kommuners och universitet och högskolors beslutade styrdokument.

SSLF vill här belysa att det i Sverige saknas samlad forskning om barn-och unga i skolåldern och det finns ett stort behov av sådan forskning. Formuleringen i förslaget tar inte hänsyn till att de ekonomiska förutsättningar och prioriteringar skiljer sig åt mellan regioner och kommunala huvudmän och de många gånger små huvudmän för grund-och gymnasieskola och att majoriteten av skolans huvudmän dessutom är fristående.

5.5. Utbildning och forskning vid universitet och högskolor

5.6.3 Satsning på forskarskolor där forskningen är underdimensionerad

Förslag till insats: Regeringen bör säkerställa en långsiktig finansiering av forskarskolor med inriktningar mot särskilda områden där få har akademisk meritering och forskningen är underdimensionerad.

Förslag till uppföljning: Beslut av regering/riksdag.

SSLF tillstyrker detta förslag. Det saknas idag samlad forskning inom barn-och unga i skolåldern vilket tydligt har framkommit under arbetet att ta fram ett nationellt hälsoprogram för barn och unga samt regeringsuppdraget "En förbättrad elevhälsa". En långsiktig finansiering av forskarskolor och satsningar på samlad forskning inom barn-och unga i skolåldern bör vara ett av de viktigaste målen i vår nationella hälsostrategi för god och nära vård av barn och unga.

Med vänliga hälsningar,

Pernilla Gudmundsson
Ordförande
Svenska skolläkarföreningen

Joachim Sandberg
Adjungerad
Svenska skolläkarföreningen